proLékaře.cz | 30.10.2026

„Kádrový posudek“ na Josefa Schöbla z 19. 12. 1882

Hlaváčková L.

Ústav dějin lékařství a cizích jazyků 1. LF UK, Praha

Životní osudy i vědeckou dráhu prvního profesora očního lékařství na české lékařské fakultě Josefa Schöbla zevrubně vylíčil Emil Dienstbier v publikaci z roku 1957. Posudek policejního ředitelství na J. Schöbla, zaslaný prezidiu Českého místodržitelství 19.12. 1882, vyžádaný zřejmě před tím, než byl jmenován prvním přednostou české oční kliniky, prof. Dienstbier neznal. Pokládám ho za zajímavý nejen pro doplnění poznatků o Schöblovi, ale i pro přiblížení dobové atmosféry, v níž žil a pracoval. V neposlední řadě v mnohých z nás vzbudí nikoliv příjemné reminiscence na nepříliš dávnou dobu, v níž „kádrové posudky“ řídily naše osudy podobně jako v rakouské monarchii v 19. století.

Autor posudku na J. Schöbla mu byl ovšem nakloněn, vysoce zhodnotil jeho vědecké a pedagogické kvality a i když nemohl nepřipomenout jeho český patriotismus, zdůraznil, že není politicky nebezpečný. Taktně informoval i o Schöblově rozvodu, což v oné době byla mimořádná událost, budící velký zájem veřejnosti. V překladu zmíněného posudku jsem vypustila výčet Schöblových publikací, které jsou podrobně rozebrány v Dienstbierově studii.

Úvodem několik základních dat o životě a díle J. Schöbla. Plzeňský rodák (16. 8. 1837) absolvoval středoškolská studia nejprve v Jičíně, poté na akademickém gymnáziu v Praze. Dále studoval na filozofické fakultě v Praze, kde se v oné době vyučovaly i přírodní vědy. Zde se věnoval zejména studiu entomologie a srovnávací anatomie. Rozhodl se pro studium medicíny a v roce 1861 získal titul doktora medicíny, o rok později i titul magistra chirurgie a magistra porodnictví. V letech 1863–1865 působil jako asistent na oční klinice, avšak přednosta kliniky, protičesky smýšlející prof. J. Hasner, nepovolil českému vlastenci Schöblovi habilitaci. Proto byl Schöbl nucen z kliniky odejít. Usadil se jako praktický lékař v Poličanech u Hořic, ale ani pak neustal ve vědecké práci. V roce 1866 se zde ovšem ocitl uprostřed prusko-rakouského válečného střetnutí a při tom přišel m.j. o své cenné vědecké sbírky. V roce 1867 získal místo zemského očního lékaře v Praze. 6.1.1883 byl jmenován řádným profesorem očního lékařství na aktivované české lékařské fakultě, která zahájila výuku v říjnu 1883. Vědecky pracovat a publikovat začal Schöbl již během gymnaziálních studií. Světové proslulosti dosáhl v metodě a technice injekční, hojně citovány byly jeho práce zoologické a komparativně anatomické (m.j. i Ch. Darwinem). Byl výborným operatérem i učitelem. Českou učebnici očního lékařství nevydal, ale jsou dochovány jeho litografované přednášky pro české mediky. Zemřel v Praze 6. 4. 1902.

PŘEKLAD POSUDKU NA J. SCHÖBLA

C.k. policejní ředitelství v Praze

Veleslavnému c.k. presidiu místodržitelství

Poslušen do vlastních rukou doručeného vysokého nařízení dovoluji si poslušně hlásit následující:

Královský český zemský lékař Med. Dr. Josef Schöbl se narodil v Plzni 16.srpna 1837, kde byl jeho nyní již zemřelý otec Jan Schöbl královským stavovským krajským pokladníkem, navštěvoval hlavní školu v Jičíně, kam byl jeho otec přeložen a zde v roce 1847 vstoupil na místní gymnázium, ale od druhého ročníku pokračoval ve studiu na staroměstském akademickém gymnáziu v Praze, poté co jeho otec, již královský stavovský vrchní pokladník, byl povolán do Prahy. Po velmi úspěšném absolvování gymnaziálních studií vstoupil Schöbl na filozofickou fakultu zdejší c.k. univerzity a navštěvoval přednášky přírodovědeckých oborů. Po dvou letech ho pojala neodolatelná touha po studiu medicíny, zapsal se na lékařskou fakultu, 18.12.1861 byl promován na doktora medicíny a krátce poté chirurgie na zdejší univerzitě.

Již během gymnaziálních studií pěstoval Schöbl dvě oblíbené činnosti a sice přírodní vědy a národní patriotismus.

Mezi přírodními vědami to byla botanika, které se věnoval pod vedením známého botanika profesora Opize a starého hraběte Berchtolda, zvláště s ohledem na floru Čech; pak to byla také entomologie, kterou zevrubně studoval a při tom pilně sbíral, takže jeho sbírka rodiny orthopheren a mallophagen byla velice bohatá. Na filozofické fakultě byl také jedním z nejpilnějších žáků profesora zoologie Dr. Fridricha Steina.

Národní patriotismus dokazoval horlivým studiem české literatury a dával dokonce své skromné úspory, místo co by je užil pro své potěšení, již od roku 1851 Matici české (instituce pro vydávání českých publikací založená 1831- L. H.), k čemuž bylo zapotřebí sumy 50 zl. konvenční měny, aby se stal řádným členem.

Během svých filozofických studií ztratil otce a musel si opatřovat prostředky k obživě kondicemi a zhotovováním uměleckých anatomických preparátů.

Ve svém volném čase sbíral pozemní a sladkovodní měkkýše a isopoden – chrustaceen Čech.

Již tehdy shromáždil velmi úplný seznam, který byl publikován v přírodovědeckém českém (teritoriálně, nikoliv jazykově- L.H.) časopise Lotos.

Jedna z jeho zoologických prací o chrustaceen Čech získala první univerzitní cenu.

Jednu takovou sbírku chrustaceen věnoval českému muzeu, neboť získala velké uznání, ba dokonce byla vy-

proLékaře.cz | 30.10.2026

hledávána i cizinci. Vyobrazení byla po jeho vyznamenání publikována v českém přírodovědeckém časopise Živa.

Do tohoto období jeho bádání spadá také počátek jeho injekčních prací, které zahájil jako naprostý autodidakt a potom – jak se později ukázalo – dovedl k největší dokonalosti.

Jako lékař vydal jako výsledek bezpočtu probdělých nocí v r. 1859 monografii v Sitzungsberichte der mathematisch – naturwissenschaftlichen Klasse der k. Akademie in Wien nazvanou Typhloniscus, eine neue blinde Gattung der Chrustacea-Isopoda. (Následuje popis dalších publikací- L.H.).

Během lékařských studií působil Schöbl jako zastupující asistent na různých odděleních pražské všeobecné nemocnice a po doktorské promoci se stal klinickým praktikantem ve zdejší porodnici u profesora Seyferta s měsíčním platem 10 zl. vedle bytu, otopu a osvětlení,

Brzy poté byl jmenován profesorem rytířem Hasnerem klinickým asistentem na katedře očního lékařství a zahájil s použitím svých zdařilých materiálů přednášky pro cizozemské mediky a doktory, kteří tehdy přicházeli masově do Prahy, aby si zde osvojili praktické znalosti. Tyto přednášky mu získaly evropskou pověst v mladším lékařském světě.

V tomto čase se tak zdokonalil v injekční technice, že jeho preparáty se vyznačovaly největší dokonalostí a vzbuzovaly obdiv u všech odborníků.

V létě 1865 se musel prof. Hasner ze zdravotních důvodů odebrat na léčbu do Bad Gastein a dr. Schöbl převzal suplování profesury i vedení oční kliniky. Přednášky byly navštěvovány ba i oněmi posluchači, kteří již navštěvovali přednášky prof. Hasnera, neboť on používal lepší metodu.

Po uplynutí služební doby klinického asistenta očního lékařství se stal panským lékařem na hraběcím aichelburgském panství Poličany v královéhradeckém kraji a na konci roku 1866, po odchodu prof. Dr. Pilze, královského českého zemského očního lékaře, nastoupil v lednu 1867 na toto místo.

Zde se těšil pověsti velmi humánního a velmi zručného očního lékaře.

(Následuje výčet jeho publikací z této doby - L.H.)

V roce 1879 zkonstruoval Dr. Schöbl nový praktický preparační mikroskop, který od té doby nalezl uplatnění ve Francii a v Anglii.

Wiener medizinische Blätter o něm hovoří ve III. roč. na s. 581, 27. května 1880, takto: „V lékařském oddělení na kongresu českých přírodovědců a lékařů mezi představovanými novými preparáty tvořily v teoretické sekci Schöblovy injekční preparáty vrchol. Čtenářům Archivu pro mikroskopickou anatomii není Schöbl cizí, nádherná vyobrazení, která jsou přiložena k jeho pracem, jsou světoznámá. Domácí autodidakt, byl Schöbl dosud jeden z prvých techniků v mikroskopických injekcích. V poslední době zaujal skutečně první místo mezi injekčními techniky na světě.“

Je zcela mocen německé a české řeči ve vědecké oblasti svého oboru a proto je zcela způsobilý přednášet v obou zemských jazycích.

Jeho morální a politické chování je až dosud bezúhonné.

Je čechoslovanský patriot. Avšak není žádný politik, je členem pouze učených a vědeckých spolků.

Dr. Schöbl byl dvakrát ženatý, a sice naposled s jednou číšnicí, která je zde ve městě známa pod jménem „krásná Toni“. Z tohoto manželství pochází u něho žijící dcera Berta narozená v roce 1866.

Dekretem zdejšího c.k. zemského soudu z 30.12.1876 č. 44317 bylo povoleno manželům Dr. Josefu Schöblovi a Antonii Schöblové roz. Zemanové za oboustranného souhlasu rozvést se od stolu a lože.

Říká se, že manželka mu měla být nevěrná a opakovaně ho okrádala.

Hned po rozvodu dělala aféra mnoho rozruchu, ale nyní fáma již umlkla.

O manželce není nic slyšet, o dr. Schöblovi že žije vědě a že jeho byt v č. C:86 -II. je často obležen pomoc hledajícími.

V Praze 19. 12. 1882.

(Podpis nečitelný).

PRAMENY A LITERATURA

Národní archiv, Presidium místodržitelství 1881–1990, kart. 1521.
Dienstbier, E., Kurz, J., Matoušek, O.: Zakladatelé české oftalmologie, SZN Praha 1957, s. 41–80.

Doc. PhDr. Ludmila Hlaváčková, CSc.
Ústav dějin lékařství a cizích jazyků 1. LF UK
Kateřinská 32
120 00 Praha 2
e-mail: dejiny@lf1.cuni.cz